

April 1987

สภาพปัจจัยและแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใน อนาคต

สิริพร บุญधानันต์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

บุญधानันต์, สิริพร (1987) "สภาพปัจจัยและแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในอนาคต," *Journal of Education Studies*: Vol. 15: Iss. 4, Article 2.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.15.4.2

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol15/iss4/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทนำ

สภาพปัจจุบันและแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตร ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในอนาคต

สิริพร บุญญานันต์

บทความนี้จะขอแบ่งออกเป็น ๓ ตอน เพื่อความเข้าใจที่ต่อเนื่องกันของผู้อ่านในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ตอนที่ ๑ จะกล่าวถึงแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ตอนที่ ๒ จะกล่าวถึงสภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตร และตอนที่ ๓ จะได้วิเคราะห์ถึงแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

๑. แนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงสิ่งที่สำคัญที่สุด ๒ ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักในการกำหนดหลักสูตร ได้แก่ ตัวผู้เรียน และสังคม

ตัวผู้เรียน หรือผู้ที่จะเป็นผลผลิตจากหลักสูตร นั้น มีบทบาทซึ่งมองได้ใน ๒ ฐานะ คือ ผู้เรียนในฐานะปัจเจกบุคคล และผู้เรียนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม

ผู้เรียนในฐานะปัจเจกบุคคลนั้น มีเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเอง ในแง่ความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถ ในการสร้างหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนในฐานะปัจเจกบุคคล มีข้อที่ควรคำนึงว่า ความต้องการของผู้เรียนบางครั้งเกิดจากค่านิยมของสังคมแวดล้อม จึงไม่จำเป็นต้องไปว่าสิ่งที่ผู้เรียนต้องการเรียน เป็นสิ่งที่เขามีความสามารถ หรือความถนัดที่จะเรียนได้ หน้าที่ของหลักสูตรคือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบสิ่งที่เขามีความถนัด ความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ และสร้างสภาพการณ์ที่ทำให้เขามองเห็นช่องทางที่จะใช้ความสามารถนั้นให้เกิดประโยชน์ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้ความต้องการของผู้เรียนสอดคล้องกับความถนัด ความสามารถของตน

ผู้เรียนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีบทบาทที่แตกต่างไปจากผู้เรียนในฐานะปัจเจกบุคคล เพราะในฐานะสมาชิกของสังคมความต้องการและความสนใจส่วนตัวจะมีความสำคัญน้อยกว่าประโยชน์ส่วนรวมของสังคม หลักสูตรจึงต้องกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนทุกคน จะต้องเรียนรู้ และสร้างสมให้เกิดเป็นอุปนิสัยที่ดี เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเป็นปกติสุขและเกิดประโยชน์

หลักสูตรที่มุ่งเน้นตัวผู้เรียนในฐานะปัจเจกบุคคลมากเกินไปจะทำให้เกิดปัญหาการผลิตคนที่มีความรู้ความสามารถ แต่ไม่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในขณะเดียวกันหลักสูตรที่มุ่งเน้นผู้เรียนในฐานะสมาชิกของสังคมแต่ประการเดียว ก็อาจทำให้ละเลยการค้นพบความสามารถ ความสนใจเฉพาะตัวของผู้เรียนที่ควรจะได้รับ การส่งเสริมให้พัฒนาเช่นกัน

สิ่งที่ยากประการหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตร คือการสร้างผู้เรียนให้พัฒนาไปเต็มขีดความสามารถและในขณะเดียวกันให้มีชีวิตที่มีความสุขร่วมกับผู้อื่นในสังคม หลักสูตรที่สร้างคนให้เป็นอัจฉริยะแต่ดำรงชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยว ย่อมไม่ถือว่าเป็นหลักสูตรที่ประสบความสำเร็จ

สังคม องค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการพัฒนาหลักสูตรก็คือสังคมแวดล้อม ซึ่งมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่กลุ่มคนที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนที่สุด คือ ครอบครัว ไปจนถึง ชุมชนประเทศชาติและโลก

บทบาทของสังคมที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตร พิจารณาได้ใน ๒ ลักษณะ คือ ความต้องการของสังคม กับความเอื้อของสภาพสังคมต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ความต้องการของสังคม เป็นตัวกำหนดว่าหลักสูตรควรจะมีผลผลิตออกมาในลักษณะใด เช่น สังคมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมย่อมต้องการคนที่มีความรู้ ค่านิยม และทักษะ แตกต่างไปจากสังคมอุตสาหกรรม ในการพัฒนาหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตและมุ่งผลผลิตคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับสังคม โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของสังคมนั้น อันได้แก่ โครงสร้างครอบครัว ลักษณะทั่วไปของประชากรและคุณภาพชีวิต แหล่งทรัพยากร โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมือง และการปกครอง ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

ความเอื้อของสภาพสังคมต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร ผู้ที่รับผิดชอบงานด้านพัฒนาหลักสูตรคงต้องเคยพบว่าบางครั้งสิ่งที่หลักสูตร

ต้องการจะปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียนนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม เช่น หลักสูตรกล่าวถึงโทษของอบายมุข แต่โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้แหล่งอบายมุข เช่น แหล่งพนัน สถานจำหน่ายสุรา หรือหลักสูตรต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนรักการประกอบอาชีพอิสระ แต่สังคมโดยทั่วไปให้ค่านิยมสูงต่อการเข้ารับราชการ เป็นต้น การพัฒนาหลักสูตรจึงต้องคำนึงถึงความเอื้อหรือไม่เอื้อของสภาพสังคมด้วย โดยพยายามใช้ประโยชน์จากสภาพสังคมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้สถานประกอบการ แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น และในกรณีที่มีความขัดแย้งผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้พยายามทำความเข้าใจกับผู้เรียนและชุมชนแวดล้อม เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปโดยไม่มีอุปสรรคหรือมีน้อยที่สุด

๒. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบัน ได้ดำเนินไปตามแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรดังที่กล่าวมาแล้วเป็นส่วนใหญ่

หลักสูตรประถมศึกษา เป็นการศึกษาระดับบังคับ เนื้อหาส่วนใหญ่ในหลักสูตร จึงเป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมไทย

หลักสูตรในระดับประถมศึกษา จึงมุ่งให้ความรู้ และสร้างความถนัดความสามารถที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยเน้นที่การบูรณาการความรู้ เจตคติและทักษะปฏิบัติ จากวิชาการสาขาต่างๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนมักจะเผชิญในชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จัก เรียนเพื่อนำไปใช้ มากกว่าการเรียนเพื่อจำ

โดยที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ในปัจจุบันมิได้ศึกษาต่อเมื่อจบการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาในระดับนี้จึงมีการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเข้าสู่โลกของงาน ด้วยการจัดให้มีประสบการณ์ในเรื่องงานอาชีพ ทั้งส่วนที่เป็นวิชาบังคับคือการทำงานพื้นฐานอาชีพและส่วนที่เป็นการทำงานอาชีพเลือกในชั้น ป. ๕ และ ป. ๖

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตน โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาในกลุ่มต่างๆ อย่างกว้างขวาง ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนที่เป็นวิชาเลือก เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาที่ตนมีความสนใจเป็นพิเศษ เพื่อศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นการเตรียมตัวสำหรับอนาคตหลังจากจบการศึกษาในระดับนี้

เนื่องจากผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีวุฒิภาวะสูงกว่าผู้เรียนระดับประถม

ศึกษา การจัดหลักสูตรในระดับนี้จึงสามารถให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาอาชีพ โดยเน้นการมีประสบการณ์ตรงในการประกอบอาชีพท้องถิ่น เพื่อวางพื้นฐานให้ผู้เรียนมองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมและสามารถหาเลี้ยงตัวได้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นหลักสูตรที่จัดสำหรับผู้เรียนที่ผ่านการสำรวจความสามารถ ความถนัดและความสนใจในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาแล้ว ดังนั้นจึงถือว่าผู้เรียนหลักสูตรระดับนี้มีความมั่นใจพอสมควรในการตัดสินใจดำเนินชีวิตในอนาคต

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงมีส่วนที่เป็นวิชาบังคับเป็นจำนวนน้อย วิชาส่วนใหญ่ที่เรียกว่ากลุ่มวิชาเลือกตามแผนการเรียนนั้น เป็นวิชาซึ่งผู้เรียนเลือกแล้วว่าเป็นวิชาที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต คืออาจเป็นกลุ่มวิชาพื้นฐานสำหรับการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยหรืออาจเป็นการเรียนวิชาอาชีพซึ่งผู้เรียนจะประกอบเมื่อจบการศึกษาในระดับนี้

ปัจจุบันกรมวิชาการกำลังดำเนินโครงการที่เรียกว่า “การบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อการประกอบอาชีพอิสระ” ซึ่งเป็นโครงการใหม่ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มี

ประสบการณตรงในการประกอบอาชีพอิสระที่มีรายไ้ระหว่างเรียน โดยใช้คาบเวลาที่กำหนดให้เรียนวิชาเลือกตามแผนการเรียน เป็นคาบเวลาในการหาประสบการณจากการประกอบอาชีพอิสระที่สามารถหาเลี้ยงตัวได้ ในสังคมนอกจากจะมีรายไ้ระหว่างเรียนแล้วผู้เรียนตามโครงการนี้สามารถนับหน่วยการเรียนในการประกอบอาชีพได้เช่นเดียวกับการเรียนวิชาเลือกตามแผนการเรียนทุกประการ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เห็นช่องทางที่เป็นไปได้จริงว่า ผู้จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายในปัจจุบัน ไม่จำเป็นต้องศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเสมอไป

๓. แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

เมื่อพิจารณาถึงสภาพการพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันและแนวโน้มของสภาพสังคมในอนาคตแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรในอนาคตมีแนวโน้มที่สำคัญ ๔ ประการได้แก่

๑. การจัดหลักสูตรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต หลักการสำคัญของการจัดหลักสูตรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ก็คือการยอมรับว่าผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาและได้จากแหล่งให้ความรู้ที่มีอยู่หลากหลายในสังคม

นั่นก็คือ ในอนาคตการจัดหลักสูตรในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน จะต้องมีการประสานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งในรูปของเครือข่ายการเรียนและการถ่ายโอนผลการเรียนระหว่างกันตลอดจนถึงการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกันด้วย

๒. การจัดหลักสูตรเพื่อสนองสภาพทางสังคมและความต้องการที่แตกต่างกันของผู้เรียน มีแนวโน้มที่เป็นไปได้ค่อนข้างสูงว่าการจัดหลักสูตรในอนาคตโดยเฉพาะหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาจะมีความหลากหลายของวิชาและแผนการเรียนให้ผู้เรียนซึ่งอยู่ท้องถิ่นต่าง ๆ กันและมีความต้องการเฉพาะตัวที่ต่างกันสามารถเลือกเรียนวิชาที่ต่างกันได้ตามที่ต้องการ

หลักสูตรที่เรียกว่าหลักสูตรท้องถิ่นจะมีความสำคัญมากขึ้น เพราะหลักสูตรส่วนที่เป็นส่วนบังคับจะมีน้อยลง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนสิ่งที่มีความประโยชน์แก่ตัวเองและสังคมแวดล้อมมากยิ่งขึ้น หลักสูตรจะเน้นความผูกพันกับท้องถิ่นและความสำนึกในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนมากขึ้นในการศึกษาทุกระดับ

๓. การเน้นความสำคัญของการเรียนวิชาอาชีพ ในอนาคตผู้เรียนส่วนใหญ่ก็คงจะยังไม่สามารถศึกษาต่อในระบบโรงเรียน หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้นระบบที่เป็นจริงในสังคมจะช่วยให้ผู้เรียนและสังคมเห็นความ

สำคัญของการเรียนวิชาอาชีพมากขึ้น หลักสูตรทุกระดับจึงจะเน้นในเรื่องนี้มากขึ้น โดยพยายามจัดให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในเรื่องการประกอบอาชีพมากที่สุด

๔. ความหลากหลายของวิธีการเรียนรู้
หลักสูตรทุกระดับจะยอมรับอย่างเป็นทางการมากขึ้นในความหลากหลายของวิธีการแสวงหาความรู้ นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียน อันได้แก่การฝึกทำงานในแหล่งงาน การศึกษาด้วยตนเอง การศึกษาทางไกล การจัดตั้งกลุ่มผู้สนใจร่วมกัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรประถมและมัธยมศึกษาในอนาคตจะอยู่บนรากฐานของการยอมรับความจริงว่าผู้เรียนมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ความถนัดและความสนใจ อยู่ในสังคมท้องถิ่นที่ต่างกัน แต่มีความร่วมกันในฐานะและบทบาทของความเป็นคนไทยซึ่งมีสิทธิ์ที่จะแสวงหาความรู้ได้เท่าเทียมกัน โดยวิธีการเรียนรู้และเนื้อหาความรู้ซึ่งอาจแตกต่างกันได้ตามสภาพที่เหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น